

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
СУМСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ
ОСВІТИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ КЗ СОШПО

від «16» січня 2026 р. № 18-ОД

Ректор КЗ СОШПО

«16» січня 2026 р.

Юрій НІКІТІН

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації вчителів природничо-наукової галузі
«ПРОБЛЕМНО-ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК УМОВА
ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ДОСВІДУ ОСОБИСТОСТІ»**

Розробник: Гиря О. О., кандидат педагогічних наук; доцент; доцент кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту; Заслужений вчитель України.

Напрямок підвищення кваліфікації: сучасні підходи до навчання в Новій українській школі на рівні базової середньої освіти.

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують Новий державний стандарт базової середньої освіти (наказ МОН №904 від 12.10.2022).

Термін дії програми: з січня 2026 р. до грудня 2026 р.

Рецензенти:

Метейко Алла Володимирівна, методист природничо-освітньої галузі навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Міцура Олена Миколаївна, вчитель біології та інтегрованих курсів Сумської спеціалізованої школи №9

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми. Актуальність освітньої програми. В умовах розбудови системи освіти, що ґрунтується на концептуальних положеннях Нової української школи, упровадженні державних стандартів освіти пріоритетності набувають питання формування в учнів вмій аналізувати та вирішувати багатоаспектні проблеми сучасності. У відповідності до цього нагальною стає потреба запровадження в закладі загальної середньої освіти проблемно-інтегрованого навчання, спрямованого на реалізацію нових освітніх ідеалів – формування цілісної системи знань і вмій особистості, розвиток її творчих здібностей та потенційних можливостей.

Реалізація визначених положень можлива за умови розроблення єдиної системи, яка спрямована на розвиток когнітивної сфери учнів, формування критичного мислення та наявності висококваліфікованих фахівців, здатних організувати освітній процес на засадах проблемно-інтегрованого підходу до навчання з використанням сучасних інформаційних технологій та реалізації індивідуального підходу до учнів.

Актуальність запропонованої програми підвищення кваліфікації (далі – Програма) зумовлена потребою в удосконаленні професійних компетентностей учителів закладів загальної середньої освіти, формуванні їхньої здатності та готовності ефективно реалізовувати критеріальні положення Концепції «Нова українська школа» стосовно розвитку логічного мислення учнів засобами проблемно-інтегративного спрямування.

Програма розроблена з урахуванням державної політики у сфері базової середньої освіти, вимог чинного законодавства та нормативних документів щодо упровадження інноваційних форм навчання (закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державний стандарт базової середньої освіти, Концепція «Нова українська школа», інструктивно-методичні листи Міністерства освіти і науки України) з метою поглиблення та розширення знань в залежності від інтелектуальних здібностей школярів, підвищення результативності їх навчання.

Цільова група: вчителі, які забезпечують реалізацію державного стандарту базової середньої освіти в другому циклі базової середньої освіти — 7–9 класи (базове предметне навчання).

Обсяг (тривалість): 30 годин (1 кредит ЄКТС).

Особливості реалізації програми: зміст підвищення кваліфікації (навчальний матеріал) розбивається на навчальні модулі, що є логічно структурованою частиною освітньої програми, яка охоплює певну тему або блок знань, умій і навичок. Планом передбачено послідовність вивчення модулів.

Підвищення кваліфікації слухачів відбувається відповідно до плану-графіка, містить два компоненти: аудиторну та самостійну роботу слухача.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: заочна (онлайн).

Мета підвищення кваліфікації: підвищити професійну компетентність учителів природничих дисциплін щодо впровадження основних положень

концепції Нової української школи засобами упровадження в навчальний процес стратегій проблемно-інтегрованого навчання, оволодіння сучасними підходами, практичними інструментами для створення інноваційного освітнього середовища, орієнтованого на задоволення освітніх потреб здобувачів освіти.

Завдання підвищення кваліфікації:

- забезпечити розвиток загальних та професійних компетентностей учителів природничих дисциплін через опанування сучасних освітніх підходів та принципів академічної доброчесності;

- поглибити й розширити знання вчителів про концептуальні, ціннісні та нормативні засади інтеграційних процесів в НУШ для розуміння логіки освітнього процесу;

- проаналізувати можливості проблемно-інтегрованого підходу для проєктування уроків, навчальних програм і компетентісно орієнтованих завдань;

- готувати учителів до аналізу результатів навчання, виявлення освітніх втрат, оцінювання ефективності проблемно-інтегрованого підходу і завдань, коригування освітнього процесу;

- формувати готовність розробляти навчальні програми, календарно-тематичні плани, компетентісно-орієнтовані завдання, пізнавальні завдання проблемно-інтегрованого змісту, майстер-класи, інтелект-карти, графічні завдання;

- удосконалювати вміння вчителів створювати безпечне, інклюзивне та здоров'язбережувальне освітнє середовище засобами проблемно-інтегрованого навчання, принципи академічної доброчесності та підтримуючи розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться: удосконалення раніше набутих та набуття нових компетентностей відповідно до професійного стандарту за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти» в межах професійної діяльності, а саме: А2. Предметно-методична компетентність; А3. Інформаційно-цифрова компетентність; Б.3. Компетентність педагогічного партнерства; В2. Здоров'язбережувальна компетентність; Г1. Прогностична компетентність; Г2. Організаційна компетентність; Г.3. Оцінювально-аналітична компетентність.

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

- *знання* концептуальних, ціннісних і нормативно-правових засад мистецької освітньої галузі в Новій українській школі;

- *розуміння* сучасних підходів до навчання (компетентісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, проблемно-інтегративного, STEM-орієнтованого), а також принципів академічної доброчесності в різних форматах організації навчання;

- *володіння* сучасними підходами, цифровими інструментами та можливостями штучного інтелекту для організації освітнього процесу, проєктування уроків і реалізації завдань проблемно-інтегрованого змісту;

– *здатність до аналізу* результатів навчання учнів/учениць, виявлення освітніх втрат, оцінювання ефективності компетентісно орієнтованих завдань і коригування освітнього процесу;

– *готовність до розробки* навчальних програм, календарно-тематичних планів, планування навчальних занять (проблемно-пошукових та інтегрованих вправ), оцінювання результатів навчання здобувачів природничої освітньої галузі.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації: відбувається у формі *поточного та підсумкового контролю*.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має за мету перевірку рівня підготовленості слухача до виконання проблемно-інтегрованих видів діяльності.

Формами поточного контролю (оцінювання) є тестування, контрольні запитання; практичні завдання, ментальні карти; участь у тренінгах, ділових іграх; спостереження за активністю учасника під час практичних занять.

Засобом самоконтролю можуть виступати також тренувальні тести, які надаються слухачам на паперових чи електронних носіях у поєднанні з іншими навчально-методичними засобами.

Підсумковий контроль (на етапі завершення курсу) – завершальний етап навчання, який спрямований на визначення рівня досягнення слухачами очікуваних результатів навчання (компетентностей, знань, умінь, навичок). Формою підсумкового контролю є підсумкове тестування. Підсумковий тест складається з 20 запитань. Максимальна кількість балів, які можуть отримати слухачі, - 50. Прохідний бал – 35.

Документ про підвищення кваліфікації: сертифікат про підвищення кваліфікації (30 годин).

Вартість: 750 грн.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено опрацювання лекційного матеріалу, підготовку до практичних занять та самостійне опрацювання додаткового матеріалу у вільний від аудиторних занять час. На проведення міні-лекцій проблемно-інтегрованого спрямування передбачено 30% загального обсягу навчального часу, на практичні заняття – 50%, на самостійну роботу – 20%.

Особливістю практично орієнтованої діяльності слухачів є розробка цілеспрямованих стратегій формування індивідуального пізнавального досвіду засобами проєктної діяльності, розробки ментальних карт, ігрових технологій та широкого залучення інноваційного програмного забезпечення для створення уроків проблемно-інтегрованого спрямування. Для виконання вправ передбачається робота в цифрових сервісах, на онлайн-платформах.

Самостійна робота передбачає творче опрацювання матеріалів відео-лекцій, виконання дослідницьких завдань, перспективне проєктування, підготовку до дидактичних та методичних дискурсів, розробку міні-презентацій уроків проблемно-інтегрованого спрямування, роботу з науковими джерелами з даної проблеми.

Підсумкові заходи включають виконання тестових завдань, що стосуються інноваційних стратегій конструювання навчального процесу, у тому числі й проблемно-інтегрованого спрямування.

Зміст програми складається з 3 модулів та 9 взаємопов'язаних тем. На етапі завершення навчання за Програмою слухачі складають підсумковий тест із 20 питань. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники, – 50 балів. Прохідний бал – 35. Учасники, які успішно пройшли навчання та склали підсумковий тест, отримують сертифікат.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми складає: 30 год., з них: 9 год. – лекційні заняття, 13 год – практична робота, 6 год – самостійна робота, 2 год – контрольні заходи.

Навчально-тематичний план

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ЦІННІСНО-КОМПЕТЕНТНІСНІ ЗАСАДИ В ПРИРОДНИЧО-НАУКОВІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ НУШ					
Тема 1.1. Концептуальні, компетентнісні та ціннісні засади інтеграції в НУШ. Європейські рамки компетентностей	1	1			2
Тема 1.2 Реалізація сучасних підходів і принципів академічної доброчесності в умовах воєнного і повоєнного стану	1	1			2
Тема 1.3. Проектування інтегрованих календарно-тематичних планів з природничих дисциплін.	1	2	1		4
Разом за модулем	3	4	1		8
МОДУЛЬ 2. ПРОБЛЕМНО-ІНТЕГРОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ НАВЧАННЯ В ПРИРОДНИЧО-НАУКОВІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ НУШ					
Тема 2.1. Проектування проблемно-інтегрованих уроків. Ментальні карти як ефективний засіб формування творчого досвіду особистості	1	2	1		4
Тема 2.2. Подолання освітніх втрат та	1	1	1		3

підтримка навчального поступу учнівства через діяльнісні та цифрові інструменти					
Разом за модулем	2	3	2		7
МОДУЛЬ 3. СТРАТЕГІЇ ПРОБЛЕМНО-ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В ПРИРОДНИЧІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ НУШ					
Тема 3.1. Проблемно-інтегроване навчання як засіб розвитку критичного мислення учнів	2	2	1		5
Тема 3.2. Компетентнісно орієнтовані завдання в як умова формування творчого досвіду особистості	1	2	1		4
Тема 3.3. Рефлексивні складові у формуванні творчого досвіду особистості	1	2	1		4
Разом за модулем 3	4	6	3		13
Підсумкові заходи				2	2
Усього	9	13	6	2	30

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Модуль 1. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ЦІННІСНО-КОМПЕТЕНТНІСНІ ЗАСАДИ В ПРИРОДНИЧІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ НУШ

Тема 1.1. Концептуальні, компетентнісні та ціннісні засади інтеграції в НУШ. Європейські рамки компетентностей

Компетентнісні та ціннісно-орієнтовані засади Державного стандарту базової середньої освіти та їх значення для природничої освітньої галузі. Теоретико-методичні засади функціонування природничої освітньої галузі в контексті реалізації завдань Нової української школи: орієнтація на розвиток успішної особистості учня у процесі освоєння наукових надбань людства; усвідомлення власної національної ідентичності в міжкультурній комунікації; формування компетентностей, необхідних для формування природничо-наукового світогляду; формування життєвих компетентностей; розкриття креативного потенціалу, залучення до інтеграційних процесів в Україні. Компетентнісний підхід як основа навчання в НУШ: взаємозв'язок ключових компетентностей, наскрізних умінь і результатів навчання; перехід від засвоєння знань до формування здатності діяти в реальних соціальних подіях.

Аналіз та усвідомлення характеристик європейських рамок компетентностей: *Life Comp*: структура, ключові складники (особистісні, соціальні компетентності та вміння навчатися), їх значення для формування психологічної стійкості, саморегуляції, співпраці та навчання впродовж життя та *Entre Comp*: підприємливість як життєва компетентність; складники рамки, їх роль у формуванні ініціативності, відповідальності та здатності приймати рішення. Узгодження рамок *Life Comp* і *Entre Comp* з Державним стандартом базової середньої освіти та очікуваними результатами навчання природничо-наукової освітньої галузі в Новій українській школі.

Роль учителя як фасилітатора розвитку компетентностей, формування наскрізних умінь і цінностей, створення безпечного освітнього середовища, підтримка суб'єктності учнів, розвиток рефлексії та самонавчання.

Тема 1.2 Реалізація сучасних підходів і принципів академічної доброчесності в умовах воєнного і повоєнного стану

Сутність та характеристики сучасних підходів до формування творчого досвіду особистості: технологія формування індивідуальної освітньої траєкторії, проєктно-дослідницька технологія, технологія проблемного навчання, інтегративні технології, технології програмованого навчання. Взаємозалежність і взаємодоповнюваність підходів для орієнтації освітнього процесу на особистість, їх реалізація в очному, дистанційному та змішаному форматах навчання з урахуванням викликів воєнного і повоєнного стану. Принципи академічної доброчесності як основа безпечного безбар'єрного освітнього середовища в період воєнних викликів і відновлення, формування творчого досвіду та відповідального ставлення учнів до навчальної діяльності.

Тема 1.3. Проєктування інтегрованих календарно-тематичних планів з природничих дисциплін.

Розроблення навчальних програм і календарно-тематичних планів з природничих дисциплін проблемно-інтегративного змісту. Узгодження змісту навчання з очікуваними результатами та їх групами, видами діяльності, формами оцінювання та їх групами, наскрізними вміннями, ключовими компетентностями. Планування навчальних занять: необхідні та бажані компоненти плану/сценарію/технологічної карти уроку тощо з урахуванням індивідуальних освітніх потреб та життєвого досвіду учнів. Застосування цифрової платформи «Освіта для життя» у проєктуванні освітнього процесу з урахуванням вимог сучасних стандартів створення адаптивних освітніх середовищ у природничо-науковій освітній галузі.

МОДУЛЬ 2. ПРОБЛЕМНО-ІНТЕГРОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ НАВЧАННЯ В ПРИРОДНИЧО-НАУКОВІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ НУШ

Тема 2.1. Проєктування проблемно-інтегрованих уроків. Ментальні карти як ефективний засіб формування творчого досвіду особистості

Проєктування навчальних занять на основі календарних планів та очікуваних результатів навчання з природничих дисциплін. Застосування інноваційних методик для визначення цілей навчання, критеріїв успіху,

послідовності досягнення результатів і логіки навчального заняття. Формувальне оцінювання навчальної діяльності відповідно до очікуваних результатів і запланованих способів. Електронні освітні ресурси для оцінювання навчальних досягнень учнів. Види завдань проблемно орієнтованих та інтегрованих завдань для учнів, спрямованих на формування творчого досвіду особистості. Використання цифрових інструментів і можливостей ШІ для планування уроку, диференціації та персоналізації навчання, аналізу навчальних потреб і відстеження навчального поступу учнівства. Інтеграція ключових і предметних компетентностей. Дидактичні та методичні вимоги до застосування ментальних карт. Стратегії використання ментальних карт на різних етапах уроку проблемно-інтегрованого спрямування.

Тема 2.2. Подолання освітніх втрат та підтримка навчального поступу учнівства через діяльнісні та цифрові інструменти

Стратегії надолуження освітніх втрат та шляхи мінімізації їх негативного впливу на здобувачів освіти, побудова індивідуальних траєкторій навчання учнів. Використання діяльнісного навчання як ключової педагогічної стратегії для забезпечення навчального поступу та досягнення обов'язкових результатів навчання, розвитку компетентностей, формування творчого досвіду діяльності особистості. Використання інструментів формувального оцінювання та цифрових платформ для моніторингу регресу і прогресу подолання освітніх втрат. Створення безпечного, безбар'єрного, адаптивного та мотиваційного освітнього середовища для учнів із різними психофізіологічними потребами.

МОДУЛЬ 3. СТРАТЕГІЇ ПРОБЛЕМНО-ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В ПРИРОДНИЧО-НАУКОВІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ НУШ

Тема 3.1. Проблемно-інтегроване навчання як засіб розвитку критичного мислення учнів

Методики розвитку критичного мислення учнів. Візуальна медіакультура як чинник розвитку критичного мислення. Проблемні дискусії як засіб розвитку критичного мислення. Методика блочної побудови структури інтегрованого заняття. Алгоритм створення інтегрованих міжпредметних блоків. Стратегії створення інтегрованого навчального середовища на занятті.

Тема 3.2. Компетентнісно орієнтовані завдання в як умова формування творчого досвіду особистості

Сутність проблемно-інтегрованих завдань. Конструювання компетентнісно орієнтованих завдань для інтеграції знань, умінь, ставлень та формування творчого досвіду діяльності. Практико-орієнтовані структура, зміст та методичні орієнтири конструювання завдань проблемно-інтегрованого спрямування. Роль завдань у розвитку наскрізних умінь, критичного мислення, колективної відповідальності, та компетентностей учнів/учениць. Практичне застосування інструментів Microsoft Office 365, зокрема для оцінювання результатів навчання в природничій освітній галузі: за варіантами (створення опорно-логічних схем, ментальних карт, графічних побудов). Методи інтеграції

проблемних ситуацій у навчальний процес для досягнення очікуваних результатів з природничих дисциплін.

Тема 3.3. Рефлексивні складові у формуванні творчого досвіду особистості

Зміст і поняття рефлексії в освітньому процесі. Рефлексія як обов'язкова складова сучасного освітнього процесу з природничих дисциплін. Проблемно-інтегроване навчання як процес залучення учнів до активної освітньої діяльності, зокрема до рефлексії власної діяльності. Формувальне та підсумкове оцінювання результатів навчання як спосіб успішного усвідомлення навчального матеріалу й безпечної підтримки навчального поступу, розвитку компетентностей та природничо-наукового світогляду. Групи результатів оцінювання навчальної діяльності здобувачів освіти, сучасні критерії оцінювання, методи стимулювання самооцінки, саморефлексії та колективного аналізу результатів освітньої діяльності здобувачів природничої освіти в НУШ.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

1. Добір проблемних ситуацій для уроку проблемно-інтегрованого спрямування.
2. Проєктування окремих етапів проблемно-інтегрованого заняття.
3. Створення ментальних карт інтегрованого змісту.
4. Моделювання проблемних ситуацій для мотивації навчальної діяльності учнів.
5. Розробка карт завдань проблемного спрямування.
6. Моделювання засобів контролю для інтегрованих уроків.
7. Планування інтегрованого уроку з використанням інструменту для відео та анімації Canva.
8. Розробка проблемних завдань для індивідуальної роботи учнів на платформі LearningApps.

3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

1. Аналіз наукових статей, що розкривають вимоги до планування та проведення уроків проблемно-інтегрованого спрямування.
2. Ознайомлення з дидактичними вимогами стосовно добору та використання у навчальному процесі проблемних ситуацій.
3. Порівняння можливостей ментальних карт з іншими засобами візуалізації навчальної інформації
4. Перегляд та аналіз запропонованих уроків проблемно-інтегративного спрямування.
5. Визначення переваг та недоліків окремих платформ, що використовуються для проєктування інтегрованих уроків.
6. Аналіз альтернативних технологій, що використовуються з метою формування творчого досвіду учнів.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Закон України «Про Освіту».
2. «Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р.).
3. Державний стандарт базової середньої освіти (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898),
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників».
5. Наказ МОН України від 12.10.2022 № 904 «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти».
6. Наказ МОН України від 12.10.2022 № 905 «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації керівників закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти».
7. Наказ МОН України від 28.08.2024 № 1223 «Про підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які здійснюватимуть освітній процес у другому циклі базової середньої освіти (базове предметне навчання) відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти».
8. Наказ МОН України від 29.08.2024 № 1225 «Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти».

Основна література

1. Аніщенко О. В., Яковець Н. І. Сучасні педагогічні технології: курс лекцій. Навч. посібник. Ніжин. Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2007. 199 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. К. : Академвидання, 2004. 290 с.
3. Докучаєва В.В. Проектування Інноваційних педагогічних систем у сучасному освітньому просторі. Луганськ : Альма-матер, 2005. 304 с.
4. Засекіна Т.М. Інтеграція в шкільній природничій освіті: теорія і практика : монографія / Тетяна Миколаївна Засекіна. Київ: Педагогічна думка, 2020. 400 с.
5. Інноваційні технології навчання: Навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів / Кол. авторів, відп. ред. Бахтіярова Х.Ш., наук. ред. Арістова А.В., упор. словника Волобуєва С.В. К.: НТУ, 2017. 172 с.
6. Кучерявий О.Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти: навч. посіб. К.: НВП «Наукова думка», 2011. 464 с.
7. Настільна книга педагога: посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром / упоряд.: Андреева В. М. Харків : Основа, 2006. 352 с.
8. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

9. Педагогічна майстерність : підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та н.; за ред. І.А. Зязюна. 2-ге вид., допов. і переробл. К. : Вища шк., 2004. 422 с.

Додаткова література

1. Барановська О. В. Розвиток інтегрованого навчання: передумови та реалізація в новій українській школі. Європейський досвід впровадження інтегрованого навчання та перспективи його використання в новій українській школі. 2018. URL:<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14385/1/Baranovska.pdf>

2. Бірюк І.А. Інтегровані уроки у початковій школі: методичний посібник. Володимирецька ЗОШ І-ІІІ ступенів № 1. Володимирець: 2018. 65 с.

3. Вегера Н. С. Інтегрований урок як одна з нетрадиційних форм організації навчання молодших школярів. Інтегровані уроки в початковій школі / Упоряд. Н. С. Вегера Тернопіль-Харків : Ранок, 2010. (Серія «Відкритий урок»). С. 3-14.

4. Іванчук М.Г. Психолого-педагогічні основи виховання особистості молодшого школяра в умовах інтегрованого підходу до навчання: Автореф. дис... д-ра психол. наук: 19.00.07 / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. К., 2005. 41 с.

5. Інтеграція навчального процесу / О. Титар. Відкритий урок. 2012. № 3. С. 43-45.

6. Зайцева Л. Інтегрований підхід: сутність та можливість впровадження в дошкільній освіті. Молодь і ринок. № 12 (83), 2011. С. 55-58

7. Манько В.А. Проблемне навчання як актуальна науково-педагогічна проблема. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. Х., 2006. Вип. 25. С. 102-106.

8. Пінчук Г. Інтеграція навчального процесу як чинник розвитку пізнавальної активності учнів. URL: <http://osvita.ua/school/lessons>

9. Технології інтеграції змісту освіти : зб. наук. пр. / [ред. кол., головн. ред. В.Р. Ільченко]. Полтава : ПОІППО, 2014. Вип. 6. 326 с.

10. Цвинда З.І. Інтегроване навчання дієвий засіб формування мотивації учіння молодших школярів. Кривий Ріг. 2019. 61 с.